

VSAKDANJE ŽIVLJENJE ISTRSKIH PREBIVALCEV, KOT GA ODSEVAJO NEKATERI OBJAVLJENI MESTNI STATUTI

Darja MIHELIC

dr., izredni profesor Univerze v Ljubljani, znanstveni svetnik SAZU, Ljubljana, Novi trg 4, SLO
dott., professore straordinario dell'Università di Lubiana, 61000 Lubiana, Novi trg 4, SLO

IZVLEČEK

Prispevek posega v dve glavni temi: skuša najprej predstaviti pomen srednjeveških statutarnih zapisov kot vira za vsakdanje življenje v preteklosti, nato pa osvetliti nekatere plati vsakdanjika istrskih mest Trsta, Kopra, Izole in Pirana, kot ga slikajo njihovi statuti.

Prva glavna tema je razgrajena v opis statotov zahodnoistrskih mest, njihovih formalnih in vsebinskih značilnosti, dalje v kratko osvetlitev pojma vsakdanjik in tovrstnih raziskav za preteklost Istre, končno pa omenja konkretne statute, ki jih prispevek priteguje.

Druga glavna tema opisuje splošne značilnosti vsakdanjika, kot jih določajo statuti, in se podrobneje pomudi pri posameznih konkretnih vprašanih vsakdanjega življenja v obravnavanih istrskih mestih.

Kot zaključek se ponuja drzna domneva, da statutarni podatki o vsakdanjem življenju mesta omogočajo tudi sklepanje na poslovno pomembnost, odprtost in velikost mesta. Tu so nakazane tudi možnosti raziskav, ki jih nudijo mestni statuti.

Najprej torej k statutom: to so bili zakoniki, po katerih so zahodnoistrska mesta v preteklosti uravnavala svoje življenje. Statuti so bili sešitki, v katerih so bila zapisana sistematično razvrščena določila mestnega prava. Mesto je z njimi v okviru svoje avtonomije urejalo svoj lastni družbeni ustroj in notranjo organizacijo. Predpisi v statutarnem kodeksu so bili običajno razdeljeni v več tematskih sklopov, imenovanih knjiga (*liber*). Obravnavali so oblastno-upravne in gospodarske zadeve, zasebno pravo (stvarno, družinsko, dedno itd.), kazensko pravo ipd. Tovrstni predpisi so pri mestih na vzhodni obali Jadrana izhajali iz rimskega prava, iz srednjeveških cerkvenih predpisov ali iz običajnega prava. Pri istrskih mestih pa je pri nastajanju statotov prišlo močno do izraza tudi fevdalno pravo¹.

1 M. Pahor, Zgodovinski časopis 29, Ljubljana 1975, 77-88; Zgodovinski uvod: srednjeveški statut Pirana, v: M. Pahor-J. Šumrada, SAZU, Viri za zgodovino Slovencev 10, Ljubljana 1987, XV-LXX bis.

Preden ocenimo pomen statutov za raziskavo vsakdanjika, moramo opredeliti tudi pojem vsakdanje življenje. Vsekakor vsakdanje življenje ne zajema le družbenih procesov in institucij, ampak eksistenčne okoliščine v življenju ljudi, posebej povprečnih, tim, malih ljudi. Sem spadajo dnevna prehrana, obleka, bivališče, poklicna dejavnost, prosti čas, vsakdanji življenjski pogoji žena, otrok, družine, razmerja med generacijami. V konkretnem vsakdanjiku, ki ga živi in katerega del je, vsak človek najde in prejme svojo identiteto, ki jo s svojim ravnanjem zrcali navzven².

K tem oznakam vsakdanjika pa bi - ko gre za statute - prištela še eno, ki ji statuti nedvomno posvečajo največ prostora: namreč človeške slabosti, ki so nedvomno značilne vsakdanje spremljevalke človekovega bitja. Statuti skušajo obvarovati red in preprečiti grdo vedenje, različne grobosti, nepoštenosti, materialna okoriščanja, razne delikte (tudi najhujše) zoper imetje ali osebo. S tem, ko omenjajo, kaj je prepovedano, predstavljajo zrcalni odsev dejansko obstoječih človeških slabosti, ki so v družbi še kako prisotne.

Z raziskavami vsakdanjega življenja v Istri se je ukvarjalo že kar nekaj avtorjev, čeprav je bera tovrstnih objav za zdaj še zmerna. Omenimo le opaznejše avtorje: Že v prejšnjem stoletju sta se vprašanju vsakdanjika dotaknila B. Benussi in B. Schiavuzzi, po sredi tega stoletja pa F. Gestrin in M. Pahor, ki se jima je nekoliko kasneje pridružil zlasti M. Bertoša³. Številne raziskovalce, ki jih tudi priteguje ta problematika, in ki jih ne nameravam posebej imenovati, pa srečamo zlasti med sopotniki in avtorji revij Vjesnik Hrvatskih arhiva u Rijeci i Pazinu oz. zdaj Vjesnik Hrvatskog arhiva u Rijeci, revije Dometi, Časopis za kulturo i društvena pitanja z Reke, revije Collana degli atti del Centro di ricerche storiche - Rovigno, v najnovejšem času pa je v tem pogledu posebej opazna revija Annales iz Kopra, ki je v svojih težnjah nasledila revijo Slovensko morje in zaledje, Zbornik za humanistične, družboslovne in naravoslovne raziskave (tudi iz Kopra).

Konkretni statuti, ki so pritegnjeni v ta razmislek, so tržaški (1421), koprski (1423), izolski (1360) in piranski (1307-1384) iz 14. in 15. stol⁴. Prispevek se osredotoča na nekatere vidike vsakdanjika, ki jih predstavlja le v bistvenih črtah.

Vsakdanje življenje, kot ga odsevajo statuti, ima več nivojev. Na eni strani gre za vsakdanjik mesta kot celote, na drugi pa za posameznike, ki v mestu živijo. Mesto kot celota je skrbelo za svoj bivalni prostor. Tovrstno skrb izražajo vsi od obravnavanih statutov. V srednjeveških mestih je bila velika nevarnost požarov, ki jih ni bilo lahko

- 2 H. J. Teuteberg, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Veröffentlichungen der Kommission für Wirtschafts-, Sozial- und Stadtgeschichte 5, Wien 1992, 11-42.
- 3 Literatura o teh vprašanjih je razvidna iz poglavja Literatura, v: D. Darovec, Koper 1992, 79-84.
- 4 M. de Szombathely, Archeografo Triestino 20 (3. vrsta), Trieste 1935, pri sklicevanju v nadaljevanju: statut TS; L. Margetić, Koper-Rovinj 1993, pri sklicevanju v nadaljevanju: statut KP; L. Morteani, Atti e memorie della Società istriana di Archeologia e Storia patria 4, Parenzo 1888, 349-421, prav tam 5, Parenzo 1889, 155-193, pri sklicevanju v nadaljevanju: statut IZ I, II; M. Pahor - J. Šumrada, SAZU, Viri za zgodovino Slovencev 10, Ljubljana 1987, pri sklicevanju v nadaljevanju: statut PI.

udušiti. Tudi istrska pomorska mesta tu niso predstavljala izjeme. Njihovi statuti so skušali poskrbeti za požarno varnost: določali so material za gradnjo in kritje hiš v mestu, zlasti tistih s pečmi, včasih so prepovedovali hranjenje lahko gorljivih stvari v bližini kurišč. Omenjajo kazni za načrtne požigalce hiš. Medtem ko koprski in izolski statut v tej zvezi navajata le denarno kazen in nadoknaditev škode, predpisuje tržaški statut, da je treba piromana, ki je zažgal hišo, vrednejšo od 50 liber, zažgati. Prepovedano je bilo tudi kurjenje v primestnem okolju. Po številnosti teh določil prednjači piranski statut⁵.

Statuti so skrbeli za urejeno in čisto mestno okolje. Zagotavljali so prehodnost javnih površin, cest in trgov ter skušali preprečiti onesnaževanje mestnega prostora, zlasti njegovih vodnjakov. Predvidevali so čiščenje javnih prostorov. V Trstu je javna komunalna na lastne stroške skrbela za vzdrževanje in čiščenje dveh velikih vodajakov. Vsi obravnavani statuti omenjajo prepoved zlihanja odpadne vode z viška (z oken, balkonov ali teras) na cesto ali na sosedovo dvorišče. Tržaški kot edini od navedenih statutov predpisuje konkretno kazen za tistega, ki bi (z okna) zlij umazanijo nekomu za vrat: znašala je 10 liber, tretjino od te vsote pa je prejel (verjetno prizadeti) tožitelj. Statuti so prepovedovali odlagati odpadke in gnoj na cestah, mestnih trgih, pred cerkvijo, na pokopališčih, v pristanišču in ponekod drugod. Zlasti tržaški statut je pri naštevanju onesnaževanja precej podroben, kar verjetno pomeni, da se je mesto zelo konkretno srečavalo s problemom onesnaževanja. Za odmetavanje domačih odpadkov za prebivalce Riborga je predpisal izgraditev dveh mostičkov, ki sta se vzpenjala nad morje, enako pa je bilo poskrbljeno za "urejeno odlagališče odpadkov" v *contrada di Mercato*. Ta statut tudi edini med pregledanimi omenja ureditev stranišč v hišah: izrecno jih dovoljuje, če niso v nadlogo sosedom⁶.

Statuti omejujejo okolja, kjer je imela dostop živina, zlasti prašiči in koze. Ti so se smeli v mestu zadrževati le znotraj hiš in v hlevih; nekaj več pravic glede vzdrževanja živine v mestu so imeli mesarji in hišni lastniki (*patroni*). Pač pa je očitno perutnina (konkretno kure in gosi) pogosto delala škodo po vrtovih, saj si statutarni ukrepi redno prizadevajo to preprečiti⁷. Vsi ti namigi so dovolj jasni in kažejo, da mestno okolje verjetno ni bilo preveč snažno. Nedvomno je zlasti poleti oddajalo precej neprijeten vonj, najbrž pa je bilo tudi zatočišče mrčesa in malih ogabnih glodalcev.

Skrb, s katero se je soočalo vsako srednjeveško mesto, je bila, kako mestu zagotoviti potrebno prehrano. Zato ne preseneča, da se statuti vseh mest intenzivno ukvarjajo z nosilci poklicev, ki so povezani s prehrano. Pod budnim nadzorom so opravljali svojo dejavnost tako skladiščniki žita (*fonticarius*), kot mesarji (*beccarius*), peki (*furnarius*, *pancogolus*, *pistor*), pa tudi mlinarji (*molinaris*), ribiči (*piscator*), številni prodajalci

5 Prim. statut TS, LI, 259-261, 332-333, statut KP, 22, statut IZ I, 375, 377, II, 177, statut PI, 315-316, 318-320, 330-331, 586-587.

6 Prim. statut TS, XXII-XXIII, XXV, XLIX, LVI, 295-299, statut KP, 29-31, 141-145, 185, statut IZ I, 376, II, 172-176, 178, statut PI, 144-148, 289, 707-710, 716-717, 737.

7 Prim. statut TS, XXIX, 311-312, 334, statut KP, 32, 174-175, statut IZ II, 169-171, statut PI, 331-332, 563-566.

živil (grozdja in drugega sadja ipd.) in krčmarji (*tabernarius*). Tržaški statut omenja celo ponarejanje vina in njegovo prodajo⁸. Podrobna so zlasti navodila glede mesarjev: omenjajo globo, ob večkratnem prekršku pa odvzem pravice do opravljanja poklica za mesarja, ki bi prodal meso "slabe vage" ali ki bi prodal meso ene živali in jo proglasil za drugo ali ki bi ceno "zacinil" nad dovoljeno. Mar smemo iz tega sklepati, da so mesarji že tedaj kaj radi pri prodaji mesa tu in tam namerili kak dekagram več in si zaračunali nekoliko več, kot jim je šlo?

K nepoštenemu pridobitništvu pa seveda niso bili nagnjeni le mesarji. Tudi pri plačanih občinskih uradnikih se pogosto pojavljajo določila, da morajo poslovati vestno in brez goljufije (*bona fide sine fraude*) in da za svoje storitve ne smejo zaračunati *ultra suum salarium*, več od svojega (predpisanega) plačila. V njihovem poslovanju se korupcija bodisi le predvideva, včasih pa odloki skušajo preprečiti dejansko obstoječo goljufivo prakso. Očitno so ljudje že tedaj imeli večje apetite kot dohodke: v taki zvezi se omenja celo mestni podestat. Sicer pa so bile plače občinskih uslužbencev in cene različnih storitev - v razliko od današnjih - natančno določene za daljše časovno razdobje. Skupna družinska in prijateljska pregrešna poslovna "podjetja" naj bi preprečili predpisi, da sorodniki ne smejo biti skupaj v istih službah; tisti, ki ga je nekdo volil, ni imel pravice, da bi se oddolžil za uslugo in volivca volil nazaj⁹.

Predpisi o kaznivosti dejanj, ki so ogrožala varnost, in o vedenju v javnosti, so si prizadevali za javni red, mir in moralo. Mnogi so skušali zavarovati nedotakljivost premoženja. Glede nedovoljenega obnašanja omenjajo statuti preklinjanje božjih oseb, klevetanje, žalitve, prepire, tepež, lasanje, a tudi ostrejše spopade, ki so se lahko končali celo tragično. Tržaški statut posebej omenja pretep duhovnika z laikom¹⁰.

Pod budnim očesom oblasti je bilo tudi zapravljanje in družabno življenje v gostilnah, ki je bilo omejeno le na dnevni čas in ni smelo prerasti v razbijaško objestnost ali v zabavo s prepovedanimi igrami. Tudi opravljanje "najstarejše obrti" je bilo v gostilnah prepovedano¹¹.

Ukrepi, ki naj bi zagotovili javno moralo, omenjajo prostitucijo in posilstvo. Tržaški statut pri posilstvu pozna prvo, drugo in tretjerazredne ženske žrtve. Tržaške meščanke so imele za prijavo posilstva teden dni časa, kazen za storilca pa je bila smrtna; za neuspeli poskus posilstva meščanke je bila kazen 200 liber ali odsekanje desne roke. Dekla je morala posilstvo prijaviti še istega dne, kazen za tovrstni prekršek nad njo je

8 Prim. statut TS, XXIX-XXXI, XXXVIII, 56, 264-267, 283-284, 292-295, 311-312, 314, 347-348, statut KP, 14-16, 31-32, 146, 150-156, statut IZ I, 370-371, 413-414, II, 165-169, 173, 187-189, statut PI, 61-122, 569-572, 584-585, 588-595, 637-640, 660-663, 720-736.

9 Prim. statut TS, XXII-XXIII, XXVIII, XLI, statut KP, 114-116, 121-125, 146-149, statut IZ I, 413, II, 161-163, 165, 167, 178-179, 182-184, 191, statut PI, 5-11, 25-26, 34-37, 40-44, 49-58, 61-67, 76-81, 83-85, 87-90, 94-95, 108, 113-120, 122-129, 133-138, 150-170, 172-174, 177-185, 190-200, 208-217.

10 Prim. statut TS, 179-209, 232-235, 238-239, statut KP, 12-13, statut IZ I, 360-366, statut PI, 247-261, 265, 301-302.

11 Prim. statut TS, XXXI, 303-305, 314, statut KP, 30, 147, statut IZ I, 369-371, 413-414, statut PI, 290-293, 568-573, 594, 602-609, 614, 627-632, 641-643.

znašala 200 liber; vse to ni veljalo, če je bila prizadeta žrtev prostitutka: kazen za tak primer ni bila predvidena¹².

Že iz omenjenega je razvidno, da je zlasti tržaški statut glede nravstvenih prekrškov precej nazoren. Omenja celo zvodništvo. Bilo je prepovedano biti zvodnik "javnih ljubic" (*meretrix publica*) in imeti bordel drugod kot na predpisanem prostoru, ta pa je bil - kje drugje kot za tržaško komunalno palačo! Moški niso smeli v bordel ponoči po tretjem večernem zvonjenju do jutranjega zvonjenja. Medtem ko drugi pregledani statuti izražajo skrb, da se ne bi spremenila v javne hiše gostišča, pa tržaški statut namiguje na to, da so bila legla prostitucije kopališča. Lastniki kopališč namreč ponoči niso smeli nuditi gostoljubja dekletom "na poziv". Tudi pri svoji noši so bila ta dekleta omejena¹³.

Tržaški statut pozna še drugačne prekrške: fant nad petnajstimi leti ni smel povabiti dekleta ali žene na javni ples. Ta statut omenja še krajo dekleta, skrivne poroke (te pozna tudi koprski statut), prešuštvo, posebej prepoveduje prešuštvovanje Tržačank s kleriki in zapeljevanje Tržačank s strani klerikov, pozna bigamijo in sodomijo. Za zadnji je bila predpisana smrtna kazen, za prvo obglavljenje (za moške) in sežig (za ženske), za drugo javni sežig. Tudi izolski statut omenja bigamijo, a kazen zanjo je bila denarna (200 liber). Tržaški statut omenja celo nočne travestite, ki so se bodisi našemili tako, da jih ni bilo mogoče prepoznati, ali pa so se preoblekli v ženske. Nekateri statuti omenjajo tudi pravice nezakonskih otrok - *bastardi*¹⁴.

Statuti so posegali tudi v poslovno področje. Zavarovati so skušali tako delavca, kot delodajalca. Prvi naj bi za opravljeno delo prejel zaslužen plačilo. Delodajalec, ki se je z delavcem dogovoril in ga plačal vnaprej, pa je imel pravico računati nanj in pričakovati pošteno opravljeno delo. Statuti so tudi prepovedovali delodajalcem, da bi si konkurenčno odtegovali zaposlene delavce. Delovni dan je trajal od jutra do večera. Ponočevanje po gostilnah (med tretjim večernim in jutranjim zvonjenjem) je bilo prepovedano. Statuti naštevajo praznične dneve, ki jih je bilo treba spoštovati: ob praznikih so morale obrtne delavnice in prodajalne (*stationes*) ostati zaprte¹⁵.

Mesta so imela organiziranih več javnih služb in socialo. Mestni klčkar (*preco*) je skrbel za obveščanje mestnih prebivalcev o pomembnejših dogodkih. Poštno povezavo z drugimi kraji so imeli na skrbi poslanci (*ambasci/ator, ambaxiator*). Mestni špitali so nudili zatočišče bolnikom in revežem. Ustanova varuhov (*tutor*) in advokatov (*advocatus*) je skrbel za nedoletne sirote in za duhovno in telesno prizadete¹⁶.

12 Prim. statut TS, 271-274, statut IZ I, 369, statut PI, 274.

13 Prim. statut TS, 313-314, statut PI, 641-643.

14 Prim. statut TS, 107-111, 215, 238-239, 271-279, 303, statut KP, 21, statut IZ I, 378, 399-400.

15 Prim. statut TS, LIII, statut KP, 16-18, 106-107, 147, statut IZ I, 370-371, 416, statut PI, 405-411, 464-465.

16 Prim. statut TS, XXVI-XXVII, XXXIV, 32-35, 48-49, 99-101, 114, 116-121, 204-208, 343, statut KP, 10-12, 20-21, 76-83, 114-118, 123-124, statut IZ I, 393-395, II, 183, 185, statut PI, 138-143, 148-150, 470-471, 521-526, 530-531, 575-579.

Statuti so vzeli v pretres tudi intimno sfero človeškega življenja, namreč njegovo družinsko življenje. Obravnavali so ga s poudarkom na premoženjski plati. V vseh omenjenih mestih je bila v navadi skupnost imetja med zakoncema *sicut frater et soror*¹⁷. Številni statutarni predpisi se posvečajo testamentom in dedovanju, plačilu dot, zadolževanju zakoncev. V njih so opredeljene tudi poslovne in premoženjske pravice žena in otrok. Izolski statut je zagotavljal pravico do dedovanja tudi nezakonskim otrokom. Možu je nalagal dolžnost, da mora skrbeti za bolno ženo. *Legittima aetas* v Trstu je bila za fanta pri štirinajstih oz. petnajstih letih, za dekle pri dvanajstih. Podobno je bilo tudi v Piranu. V Kopru je dekle potrebovalo za poroko dovoljenje staršev. Na stara leta so otroci morali staršem omogočiti dostojno življenje¹⁸.

Od pritegnjenih štirih statotov je najbolj bogat s podatki za študij vsakdanjika tržaški statut. Trst daje po svojem statutu vtis svetovljanskega mesta. Pozna bistveno več fines družabnih in moralnih sprevrženosti, kot pa ostali trije statuti, ki v primerjavi s tržaškim statutom dajejo vtis "zaplankane" podeželskosti. Če sodimo po tej plati, je videti, da se je v Trst stekalo precej več različno usmerjenih ljudi kot npr. v Koper. To bi do neke mere opravičevalo tudi domnevo o tem, da je bil Trst pomembnejše, poslovno privlačnejše in bolj obljudeno mesto od Kopra¹⁹.

Po drugi plati pa bi v poslovnem središču pričakovali tolerantno kaznovalno politiko. Pretres pa pokaže, da od pregledanih statotov prav tržaški največkrat poseže po krutih telesnih kaznih od mučenja, prek sekanja desnice do obglavljanja, obešanja in sežiga.

- 17 Prim. statut KP, 88-89, statut LZ I, 386-387, statut PI, 491-495; L. Margetić, Vjesnik Hrvatskih arhiva u Rijeci i Pazinu 15, Rijeka 1970, 279-308; isti, Trieste 1983, 11-38; isti, Koper-Rovinj 1993, XXXVIII-XLII.
- 18 Prim. statut TS, LII, 67-69, 103-111, 123-135, 274-275, statut KP, 20-22, 44, 48-51, 55-56, 71-77, 79-82, 89-92, statut LZ I, 387-392, 395-396, 413, II, 162, statut PI, 412-414, 465-470, 485-521, 526-530, 587.
- 19 Za čas objave primerjanih statotov Trsta in Kopra nimamo konkretnih zanesljivih podatkov o številu prebivalstva v obeh mestih. Tabelarična sintetična študija o evropskem prebivalstvu P. Bairoch - J. Batou - Pierre Chèvre, Genève 1988, v tabelaričnem pregledu za leto 1600 ocenjuje število Koprčanov na 4000, Tržčanov pa na 5000. Podrobnejši študiji B. Benussi, Trieste 1910 in P. Montanelli, Trieste 1905, pa navajata številne podatke, ki jih moremo pritegniti v oceno števila prebivalstva obeh mest v 16. stoletju. Koper z okolišem vred naj bi 1533 šteje med 7000 in 8000 prebivalcev, 1548 pa kar 9000 do 10 000. 1554 ga je prizadela kužna bolezen, ki jo je po enem poročilu preživelo 3500, po drugem pa le 2300 ljudi. Benussi zaključuje, da ožje mesto, ko se je bolezen podelila, ni štele več kot 3000, okoliš pa 5000 prebivalcev: v okolišu naj bi torej živelo več kot dve petini skupnega števila Koprčanov. Če smemo razmerje med številom prebivalcev ožjega mesta in številom naseljenecv mestu pripadajočega podeželja privzeti tudi za leto 1548, se ponuja zaključek, da je ožja mestna naselbina Koper tedaj štela 3375 do 3750 ljudi. Trst naj bi v tridesetih letih 15. stoletja šteje 9000 duš, od srede stoletja pa ga je prizadelo več katastrof, med njimi kar nekaj kužnih epidemij. Po uskoških vojnah se je stanje popravljalo in na pragu tretjega desetletja 16. stoletja bi naj imel Trst 6000 do 7000 prebivalcev, šele v drugi polovici sedemdesetih let naj bi njihovo število naraslo na 8000. Pač pa je pri Trstu (po podatkih o številu krščenih za drugo polovico 17. stoletja) na podeželski okoliš odpadla le petina do četrtnina vseh krščencev (delež podeželja postopoma narašča). Če si dovolimo to razmerje posplošiti na vse tržaško prebivalstvo in ga prenesti v zgodnejši čas, bi to pomenilo, da je sredi 16. stoletja v ožji mestni naselbini Trst živelo 5250 do 6400 ljudi. Ta nekoliko tendenciozni zaključek bi pomenil, da je Trst po številu pravega meščanskega prebivalstva dejansko prekašal Koper.

Posebej naj opozorim, da tudi Benetke kot svetovljansko mesto niso bile niti najmanj tolerantne do delinkventov. Primerjava zakonodaje teh mest s stališča strpnosti bi glede tega nedvomno prispevala nova spoznanja.

Iz povedanega je očitno, da so statuti "zlata žila" za raziskavo obeh aspektov, tako javnega kot zasebnega vsakdanjega življenja v istrskih mestih. Odprte so možnosti tako za vsestransko raziskavo življenja v posameznem mestu, kot za raziskavo posameznega vprašanja v večjem številu mest. Podjetnejši, dolgoročnejši projekt pa si bo vzel za cilj sintetično študijo vsakdanjika po statutih vseh istrskih mest²⁰.

RIASSUNTO

Il contributo affronta due temi centrali: cerca innanzitutto di evidenziare l'importanza delle norme statutarie quale fondamento della vita quotidiana, e poi di chiarire alcuni suoi aspetti nelle città istriane di Trieste, Capodistria, Isola e Pirano, come risulta dai loro statuti.

Il primo tema si articola nella descrizione degli statuti delle città istriane occidentali, delle loro caratteristiche formali e significative, in una breve illustrazione della nozione di quotidianità e del significato di simili ricerche per il passato dell'Istria, per menzionare infine gli statuti cui il contributo fa riferimento.

Il secondo tema illustra le caratteristiche generali della vita quotidiana, così com'è regolata dagli statuti, soffermandosi più in particolare su alcuni aspetti concreti della vita nelle località menzionate.

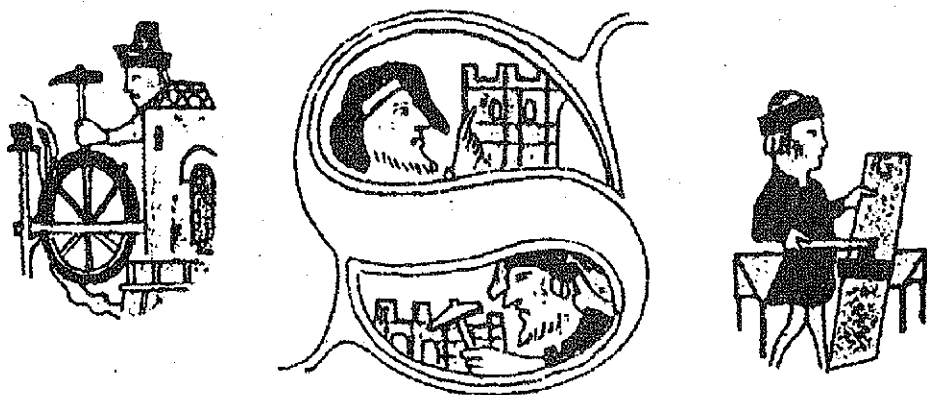
La conclusione è un'ardita congettura secondo la quale le norme statutarie riguardanti la vita quotidiana della città permettono anche di stabilirne l'importanza economica, l'apertura e la grandezza. In quest'ambito vengono indicate pure le possibilità di ricerca offerte dagli statuti comunali.

LITERATURA:

- P. Bairoch - J. Batou - Pierre Chèvre, La population des villes européennes de 800 à 1850, Genève 1988
- B. Benussi, Frammento demografico (Capodistria), Trieste 1910
- Fr. Colombo, Osservazioni sugli statuti istriani dell' Archivio diplomatico di Trieste e sul progetto per un nuovo "Codice", Dometi, Časopis za kulturu i društvena pitanja 26, Rijeka 1993, 67-72
- D. Darovec, Pregled zgodovine Istre, Knjižnica Annales 1, Koper 1992
- L. Margetić, Brak na istarski način, Vjesnik Hrvatskih arhiva u Rijeci i Pazinu 15, Rijeka 1970
- L. Margetić, Histrica et Adriatica. Raccolta di saggi storico-giuridici e storici, Trieste 1983, 11-38

20 Najnovejšo bibliografijo njihovih objav je priobčil Fr. Colombo, Dometi, Časopis za kulturu i društvena pitanja 26, Rijeka 1993, 67-72.

- L. Margetić, Statut koprskega komuna iz leta 1423 z dodatki do leta 1668, Koper-Rovinj 1993
- P. Montanelli, Il movimento storico della popolazione di Trieste, Trieste 1905
- L. Morteani, Isola ed i suoi statuti, Gli statuti d'Isola, Atti e memorie della Società istriana di Archeologia e Storia patria 4, Parenzo 1888, 349-421, prav tam 5, Parenzo 1889, 155-193
- M. Pahor, Statut občine Piran iz leta 1274, Zgodovinski časopis 29/1975, 77-88
- M. Pahor - J. Šumrada, Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja, SAZU, Viri za zgodovino Slovencev 10, Ljubljana 1987
- M. de Szombathely, Statuti di Trieste del 1421, Archeografo Triestino 20 (3. vrsta), Trieste 1935
- H. J. Teuteberg, "Alles das - was dem Dasein Farbe gegeben hat". Zur Ortsbestimmung der Alltagsgeschichte, Methode und Probleme der Alltagsforschung im Zeitalter des Barock, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Veröffentlichungen der Kommission für Wirtschafts-, Sozial- und Stadtgeschichte 5, Wien 1992, 11-42

Mlinar, zidar in mizar upodobljeni v tržaškem statutu iz 1350.